

Vývojová psychologie

úvod

Základní pojmy

Postavení VP v systému ψ věd

- Vývojová psychologie - vedle obecné psychologie základní teoretická disciplína
- Obecná psychologie vývoje
- Nemá vlastní aplikační oblast
- Aplikována v disciplínách jako jsou:
 - pedagogická psychologie
 - dětská klinická psychologie
 - některé úseky poradenské psychologie aj.

Předmět vývojové psychologie

- Vývoj psychiky, duševní vývoj jedince v průběhu celého života (od početí – narození – do smrti).
- Současné pojetí (life span) x dřívější tzv. dětská psychologie

Předmětné okruhy VP

1) **Fylogeneze psychiky:**

- zaujímá nejdelší úsek
- komparativní etologie, srovnávací ps.

Zabývá se pozorováním a srovnáváním chování a učení různých druhů živočichů na rozdílném stupni evoluční řady.

Předmětné okruhy VP pokr.

2) **Antropogeneze psychiky**

- historie druhu Homo sapiens
- etnopsychologie, srovnávací sociologie, kulturní antropologie, psychohistorie

Transkulturální studie – W. Wundt (1900 – 1920) – Psychologie národů (10 svazků)

Předmětné okruhy VP pokr.

3) Ontogeneze psychiky člověka

- v nejširším pojetí vývoj „početí – smrt“
- studuje utváření hlavních struktur psychiky od narození do smrti, u řady autorů vč. nitroděložního života (poměrně čerstvá novinka – rozhodně ne samozřejmost!)

Předmětné okruhy VP pokr.

4) Aktuální geneze

- zabývá se vývojem psychických procesů, např. ve vnímání, při řešení problémů, v průběhu učení, atd.

Tematické okruhy VP

- popis vývojových změn
- „hnací“ síly vývoje
- nacházení zákonitých /pravidelných/ souvislostí uvnitř řádu psychofyzických změn
- vytvoření konzistentní teorie (zobecnění), která by umožňovala vysvětlení pozorovaného

Další základní pojmy

- **Vývojová psychologie** – vývoj v širším pojetí, nadřazený pojem pro:
- **Ontogenetická psychologie** – obory: prenatální a perinatální psychologie, pedopsychologie – nověji psychologie dítěte, adultpsychologie, gerontopsychologie...

Změna, vývoj

- **Změna** – širší pojem než **vývoj** – tzn. ne každá změna je vývojová.
- **Nevývojová změna:** rozdíl mezi stavem A a B, které následují za sebou v čase a nemění jedince (hlad, nasycení)
- **Vývojová změna:** jedinec přestává být tím, čím je, mění se (např. růst anatomických struktur)

Změna pokr.

- **Evoluční změna** – směřující k určitému cíli, zdokonalování
- **Involuční změna** – úbytek některých schopností a adaptivních funkcí

Obecné znaky ψ vývoje

- Zákonitý proces, posloupnost na sebe navazujících fází, má pravidelné a zákonité vztahy k věk
- Celistvý proces, tj. vzájemná interakce složky somatické a psychické
- Za normálních okolností nezvratný proces

Obecné znaky ψ vývoje

- Postupná proměna z méně dokonalé úrovně k dokonalejší
- Ne zcela rovnoměrný a ne zcela plynulý proces
- Proces zvyšování osobní autonomie (přinejmenším do dospělosti)

Zákonitosti ψ vývoje (J.Švancara)

- **Diferenciace**

(od difusních projevů k více diferencovanějším a specifitějším)

- **Interiorizace**

(narůstání ps. obsahů a funkcí – prostředí a kultura)

- **Fixace**

(v průběhu vývoje se ps. funkce stále více fixují)

- **Progrese a ireverzibilita**

Vývojové procesy

- **Zrání** – biologická charakteristika, zráním se realizuje to, co je naprogramováno „vrozeně“
- **Učení** – učením se uskutečňuje to, co není naprogramováno v dědičné výbavě

Činitelé duševního vývoje

1) dědičnost

- Dědičná výbava – tzv. genotyp

Genotyp – celý soubor genů, který se podílí na vzniku genetické dispozice (možnost)

Fenotyp – vlastnost organismu, která se projeví navenek (to, co se z možnosti realizuje)

Činitelé duševního vývoje

2) prostředí

- Souhrn různých aspektů v okolí jedince, které ovlivňují jeho vývoj
 1. Vlivy prostředí působící přes psychiku jedince (podnět – receptor – učení, zkušenost – vliv na vývoj jedince)
 2. Vlivy prostředí nepůsobící přes psychiku (působení nepřímé, např. přes tělo jedince – výživa, choroby...)

Vývojové stádium

- Stupeň, vývojové období – různé koncepce (Freud, Piaget, Erickson...)
- Jsou typická určitými změnami, tzv. vývojovými mezníky:
 - Biologické
 - Psychické
 - Sociální

Vývojové mezníky pokr.

- **Biologické** – dané zráním (např. lokomoce)
- **Psychické** – dané interakcí vnitřních dispozic a učení (např. schopnost užívat logická pravidla kolem 7 let)
- **Sociální** – dané působením společnosti a dané kultury, v níž jedinec žije (nástup do ZŠ, plnoletost...)

Vývojové krize

- Označení pro více či méně konfliktní stavy, nastávající při přechodu z jednoho stádia vývoje do dalšího

Příklady:

Období batolecího vzdoru kolem 3 let

Krize pubertální (krize dozrávání, krize identity)